כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת פנחס ■ ט"ז תמוז ה'תש"פ ■ 08.07.2020 ■ גליון מס' 590

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

אני שמח לארח את ר' צבי רייזמן שליט"א מגדולי עמלי התורה ומחזיקיה, שזכה לנסים גלויים ונחלץ בס"ד מנגיף הקורונה לאחר שהיה מורדם מונשם במשך כמה שבועות.

להלן סוגיה הלכתית אקטואלית ביותר והחלטתי לפרסמה על אף אורכה

חילול שבת להצלת רכוש מביזה

Desecrating the Shabbat to save property during recent looting riot

פתיחה

ב-25 במאי 2020 שוטרי משטרת מיניאפוליס הגיעו לשדרת שיקגו בשכונת פאודרהורן, בעקבות תלונה על אדם שניסה לשלם בשטר מזוייף של 20 דולר. לדברי המשטרה, החשוד, ג'ורג' פלויד, נמצא במכונית סמוכה והיה נראה תחת השפעת סמים. סרטונים שצילמו עוברי אורח, הראו את פלויד שוכב כשהוא אזוק ופניו מוטחות על הכביש, ואחד מן השוטרים כורע מעליו, ומונע ממנו לזוז באמצעות הנחת ברך על צווארו, במשך כתשע דקות, שבמהלכן איבד את הכרתו, ולאחר מכן מת.

תוך שעות ספורות, הסרטונים שתיעדו את מותו, הפכו לוויראליים ברשתות החברתיות.

כבר למחרת, הפגינו אלפים במיניאפוליס. בהתחלה בשקט יחסי, אך עד מהרה הפכו ההפגנות למהומות של ממש, שבאו לידי ביטוי באלימות, ניפוץ חלונות של תחנת וניידות משטרה, ומעשי ביזה והצתת חנויות.

האירועים במיניאפוליס, התפשטו תוך זמן קצר בכל רחבי ארצות הברית.

כעבור חמשה ימים, ב 03 במאי, ביום שבת קודש פרשת נשא, ביום טוב שני של חג השבועות, התקיימה הפגנה גם סמוך למקום מגוריי בלוס אנג'לס, בהשתתפות כעשרים וחמש אלף איש, שהפכה לאירוע אלים, שבמהלכו פרצו רבים לחנויות שונות, זרעו הרס רב, ובזזו מכל הבא ליד.

בשעות אחר הצהריים, בעיצומן של השבת והחג, הסתובבו [ברגליהם] בשכונות היהודיות מתנדבי חברת ה'הצלה' המקומיים, וקראו באמצעות מכשירי 'מגה-פון' לתושבים היהודים לא לצאת מפתח ביתם, מחשש סכנת נפשות. אגב, בשעת מעשה, היו שקראו לעומתם קריאות "שאבעס", ומחו על חילול השבת והחג, בשימוש במכשירי ה'מגה-פון' בפרהסיה.

אחד מתושבי שכונתינו, ר' יעקב פרידמן, הוא בעלים של בית מרקחת גדול, המספק תרופות גם לבתי אבות בהם מתגוררים יהודים רבים וכן ללקוחות פרטיים שרבים מהם יהודים, ונמצא במרכז קניות, שבו ארבע חנויות בבעלות יהודים.

במהלך הפוגרומים שהיו בשבת פרשת נשא, נפרץ בית המרקחת של ר' יעקב, הוצת ונבזז, ונגרם לו נזק המוערך בכמליון דולר. בכלל הנזק, תרופות נרקוטיות בשווי 054 אלף דולר, שנשדדו, ככל הנראה למטרת סחר בשוק הסמים.

במהלך המהומות, ריססו הפורעים על קירות בית הכנסת 'קהלת יעקב' ובתי כנסת נוספים בשכונה, כתובות נאצה בגנותה של מדינת ישראל. מכך אנו למדים, כי גורמים אנטישימיים, מנצלים את

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

איש על העדה
הרבה משברים פוקדים את החברה הישראלית בתקופתנו, המשבר היותר גדול הוא משבר המנהיגות, ומשבר זה חוצה את כל התחומים...
המשך בעמ' 7

והוא לא היה
כאשר בנות צלפחד עומדות בכניסה לבית המדרש ומבקשות לשמוע מהו משפט הנחלה לו הן זכאיות, הן מדגישות באזני כל...
המשך בעמ' 8

סיפור לשבת
חפיסת שוקולדים בתמורה לוילה
סיפר הרב חנניה צ/ולק שליט"א, יו"ר עזר מציון": הסיפור התרחש בערוב ימיו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל. באחד הימים חש רבנו...

"השיעורים המושלגים"
ברגשות ערגה והתרפקות היה רבי וועלוול אידלמן זצ"ל מספר אודות עיירת הולדתו, בריסק. אחד מסיפוריו, הוא הסיפור...
המשך בעמ' 9

שביבים
■ *האם מותר לאדם להעביר לחברו את המספר שלו בתור?*
■ *כשהאדמו"ר מטייל*
■ *חסד של אמת*
■ *פסקי ביה"ד לענייני דפואה*
המשך בעמ' 10

המחאה על מותו של ג'ורג' פלויד, להוציא את שנאתם ליהודים, מהכח אל הפועל.

* *

בעקבות האירועים, הסתפקתי בשאלות הבאות:

• האם מותר לחברי 'הצלה' לחלל שבת על מנת להזהיר את התושבים באמצעות רמקול מפני ההפגנות. ואם אכן היה מותר להם לחלל שבת, האם היו יכולים לנסוע ברכבים להספיק להזהיר בעוד מקומות מרוחקים שגרים בהם יהודים רבים.

• האם מותר היה לר' יעקב פרידמן, ללכת בשבת לבית המרקחת ולמגן אותו, כדי שלא יבזז, משום שהאפשרות של גניבת תרופות מצילות חיים, או להבדיל, סמים העלולים לסכן חיים, מוגדרת כ"ספק פיקוח נפש", המתיר חילול שבת.

ובכלל זה יש לברר האם גם לאחרים מותר לסייע לר' יעקב למגן את רכושו, תוך כדי חילול שבת.

• מאחורי הרחובות הראשיים בשכונתינו, שלאורכם נמצאות החנויות שנבזזו ועלו באש, יש כביש גישה קטן, החוצץ בינם לבנייני מגורים הנמצאים בסמוך אליהם. פירוש הדבר, שהצתת החנויות עלולה להתפשט תוך דקות ספורות לעבר בתי תושבים חפים מפשע. ומעתה נשאלת השאלה, האם זו עילה להתיר לכל בעלי החנויות היהודים למגן אותן בשבת מפני פריצה והצתה העלולים לסכן חיי אדם.

• כאשר יש מרכז קניות שבו מספר חנויות של יהודים, האם זו סיבה נוספת להתיר לחלל שבת.

ספק נפשות דוחה את השבת

א. במסכת יומא (פה, א) דנו גדולי התנאים מדוע פיקוח נפש דוחה שבת: "וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך, ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן. נשאלה שאלה זו בפניהם, מנין **לפיקוח נפש שדוחה את השבת**". שבעה טעמים נאמרו לדין זה, ובתוכם טעמו של רבי שמעון בן מנסיא "וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת (שמות לא, טז) - אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". וטעמו של שמואל: "וָחַי בָּהֶם (ויקרא יח, ה), ולא שימות בהם".

ומבואר בסוגיא, נפקא מינה בין הטעמים, מה הדין חילול שבת לצורך **ספק פיקוח נפש**: "אשכחן ודאי, ספק מנא לן. ודשמואל ודאי לית ליה פירכא". ופירש רש"י: חלל עליו כדי שישמור **ודאי** שבתות הרבה. דשמואל לית ליה פירכא, אשר יעשה האדם המצוות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבוא בעשייתה לידי ספק מיתה אלמא מחללים על הספק". כלומר, ההיתר לחלל שבת הוא "כדי שישמור שבתות הרבה", נאמר רק כשעל ידי חילול השבת **ודאי** ישמור שבתות הרבה. מה שאין כן הטעם "וָחַי בָּהֶם, ולא שימות בהם", נאמר גם כאשר יש רק **ספק** פיקוח לנפש.

ואכן במשנה ביומא (פ"ח מ"ז) מובא: "אמר רבי מתיא בן חרש, החושש בגרונו, מטילין לו סם בתוך פיו בשבת, **מפני שהוא ספק נפשות**, וכל **ספק נפשות דוחה את השבת**. מי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כותי ספק ישראל, מפקחין עליו את הגל. מצאוהו חי, מפקחין. ואם מת, יניחוהו".

להלכה פסק הרמב"ם (הלכות שבת פ"ב ה"א) "**דחויה היא שבת אצל סכנת נפשות** כשאר כל המצות, לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת על פי רופא אומן של אותו מקום. **ספק** שהוא צריך לחלל עליו את השבת ספק שאינו צריך, וכן אם אמר רופא לחלל עליו את השבת ורופא אחר אומר אינו צריך, מחללים עליו את השבת **שספק נפשות דוחה את השבת**".

וכן נפסק בשלחן ערוך (או"ח סי' שכח סע' י) "כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה, אף על פי שהוא על הבשר מבחוץ, מחללין עליו את השבת. ואם רופא אחד אומר צריך, ורופא אחד אומר אינו צריך, מחללים. ויש מי שאומר שאין צריך מומחה, דכל בני אדם חשובים מומחין קצת, **וספק נפשות להקל**".

עוד נפסק בשלחן ערוך (או"ח סי' שכט סע' ב) "אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב", ובטעם הדבר כתבו תוספות (יומא פה, א ד"ה לפקח) בשם ר"י: "דהיינו טעמא משום דכתיב וָחַי בָּהֶם ולא שימות בהם, **שלא יוכל לבוא בשום ענין לידי מיתת ישראל**". ובהמשך (שם הלכה ג) נפסק: "מי שנפלה עליו מפולת, ספק חי ספק מת, ספק הוא שם ספק אינו שם, מפקחים עליו **אע"פ שיש בו כמה ספיקות**". ועוד נפסק (שם סע' י) "כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה, אף על פי שהוא על הבשר מבחוץ, מחללים עליו את השבת. ואם רופא אחד אומר צריך, ורופא אחד אומר אינו צריך, מחללים. ויש מי שאומר שאין צריך מומחה, דכל בני אדם חשובים מומחים קצת, **וספק נפשות להקל**".

הרי לפנינו דברים ברורים, כי מותר לחלל שבת אפילו אם יש רק **ספק** פיקוח נפש.

דוגמא לדין זה הובאה בספר נפש הרב (ליקוטי הנהגות עמ' קסז) "מעשה באחד שנסע מביתו, ונשאר על שבת בעיר בריסק, ושמע בליל שבת היאך שפרצה מגיפת החולירע בעיירה שבה היו אשתו ובניו הקטנים שרויים, ובא ושאל מהגר"ח [מבריסק] אם מותר לו **לחלל את השבת בכדי לחזור לביתו תיכף ומיד להזהיר את בניו הקטנים** ולשומרים, שלא יכנסו אצל אחרים כדי שלא תדבק בהם המחלה. **והתירו הגר"ח לעשות כן מדין ספק פיקוח נפש שדוחה לכל איסורי תורה**".

מעתה בנדון דידן, שעל פי כל הערכות של גורמי הביטחון, על סמך הנסיון בעבר, שחלק גדול מההפגנות מסוג זה יוצאות מכלל שליטה והופכות לאלימות, הן בשל אלימות פיזית של המפגינים, והן בשל הצתת שריפות העלולות לסכן חיי אדם - ברור לחלוטין כי מדובר **בספק פיקוח נפש**, ומחובתם של אנשי ההצלה להתריע מפני סכנת הנפשות הצפויה ליוצאים מפתח ביתם בסמוך לאיזורים בהם מתקיימות הפגנות כאלו, אפילו אם לצורך כך נדרש לחלל שבת או חג. וכמו כן, היו רשאים לנסוע ברכב בשבת כדי להזהיר את היהודים הגרים בשכונות מרוחקות.

חילול שבת על "עסקי ממון"

ב. אמנם יש לברר, האם כשלא נשקפת סכנת חיים כתוצאה מההפגנות, אלא נזק לרכוש בלבד, האם מותר לחלל שבת להציל מנזק או ביזה.

במסכת עירובין (מה, א) מבואר כי "**נכרים שצרו** על עיירות ישראל,

אין יוצאין עליהם בכלי זיינן, **ואין מחללין עליהן את השבת**. במה דברים אמורים, כשבאו על עסקי **ממון**. אבל באו על עסקי **נפשות**, יוצאין עליהן בכלי זיינן, **ומחללין עליהן את השבת**. ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על **עסקי תבן וקש**, יוצאין עליהן בכלי זיינן, **ומחללין עליהן את השבת**". ופירש רש"י: "הסמוכה לספר, עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות, יוצאין עליהם שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ להיכבש לפניהם".

הרא"ש (עירובין פרק ד סימן ו) העתיק להלכה את דברי הגמרא ככתבן וכלשונן. אולם בהגהות אשרי (שם) הביא את דברי האור זרוע שכתב: "**ובזמן הזה**, אם באו שוללים על עסקי **ממון** יוצאין עליהן בכלי זיין **ומחללין עליהן את השבת**. וכן **מותר לכבות את הדליקה** בזמן הזה, מפני שיש שדרים בין קצת אומות [כשיש דליקה באים] **ושוללים והורגים**, ולא גרע מעיר הסמוכה לספר". מבואר בדבריו, כי **בזמן הזה** מותר לחלל שבת גם כאשר נכרים באים על "עסקי ממון", משום שיש לדון את המצב כמו "עיר הסמוכה לספר".

וכן מבואר בדברי תרומת הדשן (פסקים וכתבים, סימן קנו) שמותר בזמן הזה לחלל שבת כשנכרים באים על "עסקי ממון" כי "ידוע הוא דבאו על על מנת שאם לא יניח הישראל לשלול ולבוז ממנו, יהרגנו, והוי עסקי נפשות".

להלכה נפסק בשלחן ערוך (או"ח סי' שכט סע' ו) "עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללים עליהם את השבת; באו **על עסקי נפשות**, ואפילו סתם, יוצאים עליהם בכלי זיין **ומחללים עליהם את השבת**". בהלכה הסמוכה (שם סעי' ז) הביא מרן המחבר גם את דברי ההגהות אשרי: "יש מי שאומר שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון, מחללין. שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו, והוי עסקי נפשות". וכתב הרמ"א: "ומכל מקום **הכל לפי הענין**". והמשנה ברורה (ס"ק יז) הוסיף: "הכל לפי הענין, היינו **לפי מה שמשער כעסן ופחזותן**".

יצויין כי בכף החיים (ס"ק כח) ביאר כי מרן המחבר כתב את ההלכה בלשון "**יש מי שאומר**, לא מפני שיש פלוגתא בזה, אלא כי **כן דרך השו"ע**, דדין שלא מצאו כי אם בפוסק אחד, כותב אותו גם כן בשם יש מי שאומר".

מפשטות הדברים יוצא, כי בזמן הזה, גם כשנכרים באים "על **עסקי ממון**", מותר לחלל את השבת, משום שמדובר **בפיקוח נפש**, נוכח הסכנה המיידית "שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממונו **יהרגנו**, והוי **עסקי נפשות**".

"עסקי ממון" של יחיד ושל רבים

ג. אולם המגן אברהם (שם ס"ק ה) תמה על ההיתר לחלל שבת על "עסקי ממון": "וצ"ע, דיניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת". כלומר, מהיכי תיתי להתיר לחלל שבת רק בגלל החשש שהיהודי לא יניח לנכרי לבצע את זממו ליטול את ממונו. וכי לא נאמר ליהודי להניח לנכרי לקחת את ממונו, ובלבד שלא יחלל שבת.

המגן אברהם תירץ: "ואפשר, כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו חיישינן שמא יעמוד אחד **נגדם** ויהרג, ולכן מחללין. אבל באדם **יחיד**, **יניח ליקח ממונו** ולא יחלל שבת". דבריו הובאו במשנה ברורה (סי' שכט ס"ק טז) שכתב: "והני מילי [שמחללים שבת על עסקי ממון] **כשבאו על רבים**, דבוודאי יש לחוש שיעמוד אחד נגדם ולא ירצה ליתן להם ממונו ויהרגוהו, ולכן הוי כמו שבאו על עסקי נפשות. אבל **כשבאו על יחיד**, יניח ליקח ממונו ולא יחלל את השבת". ומתבאר בדבריו, שהמג"א חילק בין נכרים שבאו לשדוד **יהודים רבים**, לבין נכרי או נכרים שבאו לשדוד **יהודי יחיד**. והמקור לחילוק מבוסס על דברי הגמרא בסנהדרין (עב, א) "חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו". דהיינו, טבע הוא באדם, שכשרואה את ממונו הולך לאיבוד, אינו מסוגל להימנע מלהצילו. בשל "חזקה" זו נקבע הדין, שמותר לבעל הבית להרוג גנב הבא במחתרת. מפני שהגנב יודע, שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, ובעל הבית בוודאי ייאבק עמו, ומתוך כך מתכנן הגנב, שכשבעל הבית ייאבק כנגדו, יקום הוא עליו ויהרגנו. משום כך, רואים את הגנב כאדם הבא להרוג, ומותר לבעל הבית להקדים ולהרגו, מדין "הבא להרגך השכם להרגו". וחידש המג"א שעל **יחיד** אפשר לסמוך ש"יניח [לנכרי] ליקח ממונו ולא יחלל שבת". אולם כאשר הנכרים באו על **רבים** "בוודאי יש לחוש שיעמוד אחד נגדם ולא ירצה ליתן להם ממונו ויהרגוהו, ולכן הוי כמו שבאו על עסקי נפשות".

[במסכת יומא (פב, א) הובא: "אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר בכל מאודך". והקשה בשו"ת להורות נתן (ח"ט, קונטרס וחי בהם, פרק ד סימן ג) "איך יתכן שממונו יהא חביב עליו מגופו, הלוא אם ימסור נפשו למות, מה תועלת מממונו". וזו שאלה גם על החזקה "אין אדם מעמיד עצמו על ממונו", מה התועלת לאדם שימסור נפשו להצלת ממונו, שהרי אם ימות מה יעזור לו ממונו. וביאר הלהורות נתן: "נראה דבוודאי שאין אדם מוסר נפשו **בוודאות** כדי להציל ממונו, כי מה בצע בממונו אם לא יחיה, אלא שיש שנכנס **בספק** סכנת נפשות כדי להציל ממונו. ועיין רש"י (דברים כד, טו) ואליו הוא נושא את נפשו, אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונתלה באיל, ע"כ. הרי **דמכניס עצמו בספק נפשות בחושבו שינצל כדי להרויח ממון**. וחזינן שממונו חביב עליו מספק פיקוח נפשו, ועל כן מוסר עצמו לספק נפשות כדי להציל ממונו, דאם אין לו ממון הוא קץ בחייו, ועל כן איצטריך "בכל מאודך" למי שבלי ממון אין לו חיים"].

אולם יש להקשות על המג"א, מדוע גם כאשר שודד **יחיד** בא ליטול את ממונו, לא נחשוש לפיקוח נפש בגלל ש"אין אדם מעמיד עצמו על ממונו", כפי שתמה בספר וחי בהם (ח"א אות נט, על דברי השו"ע שם) "דבריהם של המג"א ובאר היטב והמשנה ברורה תמוהים מאד, דאיפה מצינן גבי החזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו הבדל בין רבים ליחיד, הרי פשטות הגמרא (סנהדרין עב, א) הוא שאין שום הבדל כלל. שהרי כל החזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, **עיקרו נאמר ונלמד כשבא על בעל הבית יחיד**, ולא אמרינן ליה שיניח לגנב לקחת ממנו ממונו ולא יהרגנו, אלא מותר ומצוה לבעל הבית להורגו, והכל **כדי להציל את נפשו**, ולמה אמר המג"א **דביחיד** יניח ליקח ממונו ולא יחלל את השבת. ודוחק גדול לחלק בין אם גנב יחיד בא על בעל הבית או הרבה גנבים באים עליו, דרבים שבאים על יחיד יניח להם ליקח ממונו ולא יהרגם, שנצחונם בטוח, דלא מצינו חילוק זה בגמרא. והרבה פעמים מצינן דיחיד מתגבר על רבים, **אלא פשטות של הבא במחתרת הוא בין בגנב יחיד ובין בגנבים מרובים**, ולשון יחיד דכתיב בתורה "הגנב", וכן במשנה: "הבא", וכן בגמרא: "והאי מימר אמר".

ואכן הפרי מגדים (שם ס"ק ה) ציין למה שכתב האליה רבה (ס"ק ז) כי דברי המג"א "צריכים עיון".

סכנת נפשות בנטילת ממונו - "שלא יוכל לחיות עוד"

ד. המגן אברהם כתב בסיום דבריו הנ"ל בסימן שכ"ט: "עיין מה שכתבתי סוף סימן רמ"ח".

כוונתו לפסק השלחן ערוך (שם סע' ד) בנדון היוצא בשיירה במדבר "אם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו, יכול ללכת עמהם חוץ לתחום, מפני פיקוח נפש". ולמה שפירט המג"א (שם ס"ק טז) שלושה מקרים המוגדרים בעיניו כ"פיקוח נפש", המתיר לחלל שבת בהצטרפות לשיירה היוצאת לדרכה במדבר: "ואם מתיירא להתעכב במדבר [א] שמא יפגעו בו לסטים ויגזלו ממנו הבהמה ולא יוכל ללכת ברגליו. [ב] או אם **יקחו ממונו**, **לא יוכל לחיות עוד**. [ג] או אם יקחו מלבושיו בזמן הקור, במעט ימות בקרירות - כל אחד מאלו מקרי פיקוח נפש ומותר לילך עמהם". וכתב הפרי מגדים (שם ס"ק טז) בביאור דברי המג"א, שההיתר לחלל שבת נובע מכך ש"**כל ספק פיקוח נפש מותר בשבת**".

ולכאורה הדברים סותרים, כי בסימן רמ"ח כאשר **יחיד** מצטרף לשיירה במדבר, החשש פן ישאר לבדו במדבר ויטלו ממנו את ממונו כן מוגדר כ"ספק פיקוח נפש", ואילו בסימן שכ"ט כאשר באים נכרים ליטול **מיחיד** את ממונו, אין זה ספק פיקוח נפש המתיר חילול שבת, וצ"ע.

רבים - מתחילים בממון ומסיימים בנפשות

ה. כאמור לעיל, המג"א כתב וזה לשונו: "כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו חיישינן שמא יעמוד אחד **נגדם** ויהרג, ולכן מחללין. אבל באדם **יחיד**, **יניח ליקח ממונו** ולא יחלל שבת". ונראה להסביר את דבריו בדרך שונה מהבנת המשנה ברורה, ולומר שהמג"א חילק בין **נכרים רבים** הבאים לשדוד יהודים לבין **נכרי יחיד** הבא לשדוד, כי החזקה ש"אין אדם מעמיד עצמו על ממונו", ובשל כך יש חשש פיקוח נפש בשבת, נאמרה רק כאשר מתנפלים עליו שודדים **רבים**, אבל "באדם **יחיד**, יניח ליקח ממונו ולא יחלל שבת".

בביאור החילוק בין נכרים רבים ונכרי יחיד, כתב רבי איתם הנקין [נרצח על קידוש השם יחד עם רעייתו נעמה לעיני ילדיהם על ידי בן עוולה בחג הסוכות, י"ט תשרי תשע"ו, ה' יקום דמם], בספרו אש תמיד (או"ח סי' שכט ס"ק א) "לולי דמסתפינא אמינא דנפלה טעות סופר בתרומת הדשן [לעיל **אות ב**], ורצונו לומר להיפך, "שאם **יניחנו** ישראל לשלול ולבוז, יהרגנו, והוי עסקי נפשות" [היינו להשמיט המילה "לא"], כנודע מהפרעות בכל הדורות, ש**מתחילים בממון ומסיימים בנפשות**, ואינם צריכים לאחד שיעמיד עצמו על ממונו כדי להרוג בישראל רחמנא ליצלן. לפיכך, מכל מקום יש לצאת כנגדם בכלי זין ולא להניחם להיכנס למחנה ישראל, כן נלע"ד תחילה מסברא. וכששניתי בדבר זיכני ה' למצוא ראיה כמעט מוכרחת לזה, מדברי תרומת הדשן עצמו בשו"ת (סי' נח; הובא בבית יוסף סו"ס שלד) שכתב "מדתלי הטעם מפני שהם שוללים והורגים, ולא גרע מעיר הסמוכה לספר, משמע **ע"י חטיפת הממון יבוא לידי הריגה**". ובאמת המעיין באור זרוע בפנים (ח"ב סי' פד סעיף יג) ימצא שכתב "שאפילו אם באו לשלול בעלמא יוצאים בשבת בכלי זיין, **שכששוללים - אז כמו כן הורגים**. והרי כל זה מפורש ממש כפי שכתבנו".

לפי הסבר זה, אכן יש הבדל בין יחיד ורבים הבאים על עסקי ממון, כפי שכתב הרב הנקין בהמשך דבריו: "דין המג"א אמת כמובן, דהטעם הנ"ל **אינו כל כך שייך ביחיד**". כאשר **נכרים רבים** באים על "עסקי ממון", המציאות ההיסטורית הוכיחה לאורך דברי ימי העולם, שעד מהרה "עסקי הממון" הופכים ל"עסקי נפשות", תחילתם במעשי שוד וביזה וסופם בפוגרומים ומעשי אונס ורצח אכזריים. מה שאין כן כשהיחיד בא על "עסקי ממון", ובדרך כלל השוד לא מסתיים ברצח, צריך להניח לו לקחת את ממונו ולא לחלל את השבת, ואז ולמנוע בכך את סכנת הנפשות הצפויה.

ספק פיקוח נפש להצלת רבים מנזקי גוף

ו. מדברי הגמרא והפוסקים נראה כי בהלכות חילול שבת בספק פיקוח נפש, שונה דינם של **רבים** מדינו של **היחיד**.

במסכת שבת (מב, א) מובא: "אמר שמואל, מכבים גחלת של **מתכת** ברשות הרבים בשביל שלא יזוקו בה רבים, אבל לא גחלת של עץ". ופירש רש"י: "גחלת של **מתכת**, שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל, דלא שייך כבוי בהכי מדאורייתא, ומדרבנן אסורה, **והיכא דאיכא נזקא לרבים לא גזרו על השבות**. אבל לא של **עץ**, דאיסורא דאורייתא היא, וחייב סקילה". וכתב בבית יוסף (או"ח סי' שלד סע' כז) שדברי הגמרא נאמרו כדעת רבי יהודה הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ולכן המכבה גחלת של **עץ** חייב, כי לדעת רבי שמעון הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, גם המכבה גחלת של **עץ** פטור כדין העושה מלאכה שאינה צריכה לגופה מכיוון ש"כיבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושה פחמים או מהבהב פתילה".

להלכה, הרמב"ם (שבת פי"ב ה"ב) פסק כדעת רבי יהודה ולכן כתב ש"מותר לכבות גחלת **של מתכת** ברשות הרבים כדי שלא יזוקו בה רבים", ולא של עץ, שחייב על כיבויה מהתורה. אולם הטור (או"ח סי' שלד סע' כז) פסק כדעת רבי שמעון, ולכן כתב: ש"גחלת המונחת במקום שרבים נזוקים בה, יכול לכבותה, **בין אם היא של עץ או של מתכת**". בשלחן ערוך (שם) הביא את שתי הדעות: "גחלת המונחת במקום שרבים ניזוקים בה יכול לכבותה, בין אם היא של מתכת בין אם היא של עץ, והרמב"ם אוסר בשל עץ".

הר"ן (שבת יט, ב מדפי הרי"ף) כתב שיש ללמוד מסוגיית הגמרא בנדון כיבוי הגחלת: "ומהא שמעינן דשרינן שבות דרבנן **במקום שהיזק הרבים מצוי**. והרב בעל הלכות **התיר עוד אפילו איסורא דאורייתא**, שנראה שהרב סובר **דנזקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן**".

על פי האמור, פסק בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מא סע' כ; במהדורה הישנה) "חוטי חשמל שנפלו ברחוב ויש חשש שיגע בהם אדם, מותר להזעיק את חברת החשמל על מנת להפסיק את הזרם, ואין חיוב, מעיקר הדין, לעמוד שם במשך כל השבת כדי להתרות בבני אדם לבל יגעו בחוטים ויבואו לידי סכנה. ומכל

מקום, המחמיר לעמוד שם, תבוא עליו ברכה". ובמקורות לסעיף זה (הערה סה) נכתב: "שמעתי מהגרש"ז אויערבך, דכמו שמצאנו שמותר לכבות גחלת כדי **שלא יוזקו בה רבים**, ואף לגאונים שסוברים שיש בזה איסור תורה, אפילו הכי לא נזכר דמחייבים אותו לעמוד שם כל היום ולהזהיר את הרבים".

נזק ממון של רבים נחשב כפיקוח נפש

ז. הנה כי כן דברי הר"ן כי "**נזקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן**", נאמרו **בסכנה לגוף** - כוויה מגחלת המונחת ברשות הרבים, ויש לעיין האם כשעלול להיגרם נזק **לממון של רבים**, זו סיבה להתיר חילול שבת.

בענין זה מצאתי מציאה גדולה בדברי רבי יוסף ענגיל בגליוני הש"ס על הגמרא במסכת שבת (מב, א) "מכבים גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יזוקו בה רבים", וזה לשונו: "ודע, ששמעתי בשם רב גדול וצדיק, שאמר שעל כן בפרשת "שמע" נאמר "ובכל מאודך" ולא כן בפרשת "והיה אם שמוע", ואמר, כי "ובכל מאודך" פירשוהו חכמים בכל ממונך, ועל כן בפרשת "והיה אם שמוע" שנאמרה בלשון **רבים**, **וממון של רבים כנפשות** חשוב, ועל כן הוא נכלל בו במאמר "**ובכל נפשכם**", כך שמעתי. ונראה שיש לדברים אלו מקור בדברי הר"ן [שכתב] **דנזקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן**. ואף דאיירי כאן [בגמרא בשבת ובדברי הר"ן] **בנזק הגוף** שיכווה גופם בגחלת, מכל מקום **זה ערך אחד עם ממון**. ושוב ראיתי דבר זה, **דממון רבים כנפשות חשוב**, יש לו מקור בספר החינוך (מצוה רלו)". כוונתו למה שכתב בספר החינוך בדין ה"מוסר", כי "פעמים שיש בו אפילו חיוב מיתה. וזה הדין התירו חכמים לעשות אפילו בחוצה לארץ לתיקון העולם, מוטב ימות איש אחד ולא יזיק ויאבד **לרבים** גופם או **אפילו ממונם**". והיינו שנזק ממוני לרבים, שקול כנזק לגופם - ובשל כך מותר להעניש את ה"מוסר" אפילו בעונש מוות. מדבריו של רבי יוסף ענגיל למדנו חידוש מופלא ביותר: **נזק לממון של רבים** "**חשוב כנפשות**", וכדי להתגונן מפניו מותר לחלל שבת, כפי שמותר מפני ספק פיקוח נפש.

ונראה כי "**רבים**" הם **שלושה**, כדברי הירושלמי (יומא פ"ב ה"ד) "מיעוט רבים שלשה". ובמסכת מנחות (סב, א) מבואר כי דין "ברוב עם הדרת מלך" הוא בשלושה. ולכן כאשר יש במרכז קניות ארבע או חמש חנויות בבעלות יהודית, הרי זה כנזק ממון של רבים, שמותר לחלל שבת מפניו.

אלא שעל חידושו של רבי יוסף ענגיל, כתב רבי משה צבי נריה בספרו צניף מלוכה (עמ' 125) "הדברים מופרכים מבריתא מפורשת בעירובין (מה, א) נכרים שצרו על עיירות ישראל, באו על עסקי ממון אין מחללים עליהם את השבת. ואם נאמר דממון רבים כנפשות חשיב לן, היתה הברייתא צריכה לומר דאפילו באו על עסקי ממון, כיון שהדבר נוגע לרבים, מחללים עליהם את השבת". והוסיף: "הגר"י ענגיל רמז לעיין בספר החינוך (מצוה רלו) בדיני מסור. אולם גם משם אין ראיה לדבריו, שכבר ביאר הריב"ש בתשובה (סי' רלח) שאנו דנים במסור דין רודף, שכל ישראל הנמסר בידי עכו"ם אפילו על עסקי תבן וקש, סכנה יש בדבר. הרי בפירוש שהשווה דין מוסר לענייננו. כלומר, שאם אמנם תחילתו ממון סופו נפשות. אולם סכנת איבוד ממון רבים כשלעצמה, זו לא שמענו".

כיבוי דליקה בשבת מחשש סכנת שברון לב

ח. בדרך כלל, כאשר אדם רואה את ביתו או את כל רכושו עולה בלהבות, הדבר עלול לגרום לצער ולשברון לב גדולים כל כך, עד כדי התקף או דום לב. נשאלת איפוא השאלה, מדוע אין להגדיר זאת כ"ספק פיקוח נפש" המתיר חילול שבת לצורך כיבוי הדליקה בשבת.

ומצאתי בדברי האדר"ת בקונטרס עובר אורח (סימן שלד), שהסתפק האם מי שרואה לנגד עיניו את כתבי היד של חידושי התורה עליהם יגע ועמל שנים רבות, רשאי לחלל שבת להצלתם, וכתב: "דהוי ליה **ספק סכנת נפשות** למי שעמל ויגע בהם כל ימיו, **ויוכל לבוא לידי חולי מעגמת הנפש** רחמנא ליצלן, וכמו ששמעתי על הגאון ר"א חרל"פ שהיה אבד"ק ביאליסטוק, שקרה אסון לכתבי קודש שלו, ולא האריך ימים מעוגמת הנפש, לא עלינו".

בספר משנת אברהם (סי' שלד אות א) הביא את דברי האדר"ת, וחיזק את סברתו מביאורו של האגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קעד) לדברי תוספות (בבא מציעא קיד, ב ד"ה אמר) שאליהו הנביא [שהיה כהן] החיה את בנה של האשה הצרפית "משום פיקוח נפש", שאין כוונתם לפיקוח נפש של המת אלא "פיקוח נפש של האם שהיתה מצטערת מאד".

המשנת אברהם הוסיף: "ותנא דמסייע ליה לבעל האגרות משה, **שמצטערת מאד נקרא פיקוח נפש**, כתב הנצי"ב (עמק שאלה, סימן קכ ס"ק ג) בפירושו על הגמרא (ברכות לא, א) שאמרה חנה אלך ואסתתר לפני בעלי. והקשה הנצי"ב, וכי שרי [לחנה] לגרום מחיקת השם [הכתוב בפרשת הסוטה]. אלא צריך לומר שראתה חנה עצמה מסוכנת, כמאמר רחל ליעקב ואם אין מתה אנכי, כך ראתה חנה שתמות מצער רעה ויגון של קנאה, **ומפני פיקוח נפש שרי**. ושמעתי ממו"ר הגר"י נויבירט ששאל, לכאורה יוצא מכאן, שאדם שרואה את כל רכושו עולה באש בשבת, ועקב זה **יש חשש שמרוב צער יחלה ויסתכן, שיהיה מותר לכבות את האש בשבת**, כדי למנוע סכנת נפשות שלו".

מנגד, רבי שלמה זלמן אויערבך בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן ז) לא הסכים עם סברא זו, וכתב לחלק בין סכנה **ממשית לגוף** ובין סכנה הנגרמת כתוצאה **מעוגמת נפש**: "אף על גב דמצינן להרא"ש שכתב בריש פרק שמונה שרצים במי שפרעוש עומד על בשרו בשבת ונושכו "מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו, דאינו כמתכוין לצודו אלא כמתעסק שלא ישכנו, אפילו הכי **בהפסד מרובה של ממון אף על גב שהכאב והצער הוא גדול פי כמה**, והיה מסכים שיקטעו לו ידו אם על ידי זה ינצל רכושו, **אפילו הכי אסור**. והיינו משום **דצער הגוף ממש שאני**, וכהני תלת דפטור ומותר, צידת צבי ונחש ומפיס מורסא. **דבזה שנותן אל לבו ומצטער הרבה אין מתחשבים כלל**, משום דחשיב כאילו **הוא** ממית עצמו **ולא האש**". ולאור זאת הסיק: "ונראה דהנה מי שהוא עשיר מופלג ונפלה בשבת אש ברכושו, אף על גב שכבוי הוא רק מלאכה שאינה צריכה לגופה, אפילו הכי **אסור לכבות**, אף על גב **שצערו גדול עד מאד בראותו אש אוכלת ושורפת לעיניו את כל רכושו** ויהפך מעשיר מופלג לעני המחזר על הפתחים, וגם יש מקום לחשוש לנגישות והלבנת פנים שלא כדין מבעלי חובות, וגם אפשר **שיחלה האיש מרוב צער וימות**". וכן הובא

בשמו בספר שלחן שלמה (ערכי רפואה ח"א עמ' צז) "לא התירו חז"ל לכבות דליקה בשבת **מחשש פיקוח נפש כשרואה שכל רכושו נהפך למאכולת אש**, דמאחר **שאין גוף האש סכנה** כי אם מה **שנותן אל לבו ומצטער** ואינו מתחזק בבטחון בהשי"ת, דבר זה נחשב **כאילו האדם מתאבד בידיים**".

אמנם בספר שלחן שלמה (שם, הערה כב) הביא את מכתבו של רבי אביגדור נבנצל בנדון: "הרבה נשאתי ונתתי ודנתי לפני אדמו"ר [הגרש"ז אויערבך] בזה, ונלע"ד **שבסוף ימיו הסכים דאין הכי נמי גם בשריפה יש לחוש לחולי לב**". לפי עדות זו, ככל הנראה חזר בו הגרש"ז מדעתו, ובערוב ימיו נטה להתיר כיבוי דליקה בשבת כשיש חשש ברור לשברון לב שיביא לידי פיקוח נפש.

עם זאת, הדברים קשים להולמם, וכי החשש שכתוצאה מהדליקה יגרם שברון לב ועל כן יש להחשיב זאת כ"ספק פיקוח נפש" לא היה גם בזמן חז"ל ומרן השו"ע וכל הפוסקים הבאים אחריהם, אשר בכל זאת אסרו כיבוי דליקה בשבת, וצ"ע.

בהקשר זה, נזכיר את דברי רבי איסר יהודה אונטרמן, הרב הראשי לישראל, שכתב בספרו שבט מיהודה (ח"א שער א עמ' מט) "יש ראיות מוכיחות כי אע"פ **שפיקוח נפש דוחה שבת גם בספק ספיקא** ואפשרות רחוקה, מכל מקום **זה דווקא אם סיבת הסכנה כבר ישנה לפנינו**. אבל היכי שהסיבה איננה עוד אלא שהיא יכולה להתפתח אחר כך ממצב העניינים, **אין זה בגדר פיקוח נפש**. דאם אתה אומר כן, אין לך באמת שום חולה שאין בו סכנה, אחרי שתמיד אפשר גם במחלה קלה שיבואו סיבוכים שיגרמו לסכנה".

כיוצא בזה כתב החזון איש באגרותיו (ח"א אגרת רב) "בכלל **צריך זהירות יתירה בהיתר פיקוח נפש** בדברים שאין הפיקוח נפש לפנינו אלא **בעתיד**, ואם באנו להפריז על המידה, יפתחו כל החנויות בשבת בארצות הגולה בטענת הפסד כל הפרנסה ויבוא לפיקוח נפש. **וצריך לשקול במאזני צדק**, ובכלל אם הנידון לביטול השבת הוי כחילול השם, ובחילול השם יש דין יהרג ואל יעבור, וגם זה צריך שיקול דעת".

גם בנדון דידן, קשה לומר איפוא, ששברון לב **שאולי** יגרום סכנת חיים **בעתיד** נחשב כ"פיקוח נפש **לפנינו**", המתיר חילול שבת.

כיבוי דליקה העלולה להתפשט ולסכן חיי אדם

ט. כפי שהוזכר בפתיחה, מאחורי הרחובות הראשיים בשכונתינו, שלאורכם נמצאות החנויות שנבזזו ועלו באש, נמצאים בנייני מגורים, ונראה כי החשש שהצתת החנויות עלולה להתפשט תוך דקות ספורות לעבר בתים אלו, מהווה סיבה נוספת להתיר לכל בעלי החנויות היהודים לעשות בשבת את כל מה שביכולתם בכדי למגנם מפני הצתה אפשרית.

המקור לכך הם דברי הרמ"א (או"ח סי' שלד סע' כו) "כתבו הראשונים והאחרונים ז"ל, **שמותר לכבות דליקה בשבת משום דיש בה סכנת נפשות** והזריז הרי זה משובח. ומכל מקום הכל לפי הענין, דאם היו בטוחים ודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר, אסור לכבות; **אבל בחשש סכנת ספק מותר לכבות** אפילו הדליקה בביתו של כותי, וכן נוהגים. ודווקא לכבות הדליקה **דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה** [האסורה מדרבנן], ויש סכנה אם לא יכבה". וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק עג) "ומזה יצא ההיתר **לכבות הדליקה בכל מקום**, כיון דאפשר אם לא יכבנה אל יחסר מהיות שם בעיר זקן או חולה שאין יכול לברוח **ותבוא הדליקה עליו**".

וכן נפסק ספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מא סע' א) "דליקה שנפלה, הרי במקום שיש חשש לפיקוח נפש, ויהא החשש, אפילו רחוק ביותר, כגון דליקה בבית שאיננו עומד בודד ויש לחשוש שתתפשט ותגיע לבית שיש בו זקן או חולה או תינוק, אשר אי אפשר יהיה להוציאם משם בעוד מועד, מותר להפסיק בו זרם החשמל ולכבות את הדליקה. ואף מותר לקרוא גם בטלפון למכבי אש על מנת שיבואו לכבות, ומצוה לפרסם דין זה ברבים".

ידידי רבי אשר וייס, בספרו שו"ת מנחת אשר (ח"א סימן כז), הביא את דברי הרמ"א הנזכרים וכתב: "הרבה חככתי בדבר האם גם בזמנינו נאמר כן, דהלא רוב הבתים בארץ ישראל בתי אבן הם ואינם נשרפים ואינם נמסים מפני האש, ולכאורה הסכנה רחוקה שהאש תתפשט מבית לבית, משא"כ בהרבה מקומות בחו"ל שרוב הבתים הם בתי עץ שהופכים למאכולת אש ונהפכים חיש מהר לתל חרבות, אך לאחר חקירות ודרישות נתברר לי שגם בארץ ישראל **הסכנה קרובה, שאם לא יכבו את האש תתפשט האש מבית לבית** דרך תעלות החשמל, ויש סכנות רבות באש בלתי מבוקרת כגון פיצוץ בלוני גז מן החום הגבוה אף אם לא הגיעה אליהם ממש, ונפילת קווי מתח גבוה שיש בהם סכנה נוראה וכדומה. ומשום כך נראה דכשם שכל גדולי הפוסקים האחרונים, האליה רבה, שו"ע הרב, ערוך השלחן והמשנה ברורה, כתבו דיש לכבות כל שריפה שבבית [אלא אם כן ידוע בודאי שאין בו סכנה, כגון הדר בבית מבודד שאין בתים בסביבותיו], כן יש לדון גם בזמנינו, ובפרט מכיון שמדובר בכיבוי שהוא מלאכה שאין צריכה לגופה".

לפיכך, גם בנדון דידן, ברור שהסכנה הצפויה מהצתת חנויות בסמוך לבנייני מגורים, היא **ספק פיקוח נפש לפנינו**, אשר מותר לחלל שבת למניעתה.

סוף דבר

כאשר יש ידיעות ברורות על התארגנות להפגנות, שעלולות להתפתח למסע אלימות והרס, נראה להתיר לחלל שבת לצורך הגנת חנויות מביזה והצתות, על פי:

א פסק השלחן ערוך שבזמן הזה אם באו **נכרים** רבים על עסקי ממון, מחללים את השבת "שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו, והוי **עסקי נפשות**".

ב חידושו של רבי יוסף ענגיל, שבמקום שיש שלוש חנויות של יהודים, הרי זה "**ממון של רבים**", הנחשב כ"סכנת נפשות", שבגינה מותר לחלל שבת.

ג דברי הפוסקים שהתירו כיבוי דליקה בשבת כשיש **חשש ודאי לשברון לב** שיביא לידי פיקוח נפש.

שני הנימוקים הראשונים להיתר, נכונים לא רק לבעלים של הרכוש, אלא לכל אדם.

בנוסף לכל הנ"ל, כאשר יש חשש **שהצתות הרכוש יסכנו חיי אדם**, חובה על כל אחד ואחד להזדרז לחלל שבת לצורך מניעתם, מחשש **ספק פיקוח נפש**.

איש על העדה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הרבה משברים פוקדים את החברה הישראלית בתקופתנו, המשבר היותר גדול הוא משבר המנהיגות, ומשבר זה חוצה את כל התחומים, ואולי גם שאר המשברים נובעים ממנו. בספרו "חובות הלבבות" [שער הבחינה פ"ה] עומד רבנו בחיי על התופעה המופלאה של ההשגחה העליונה שנתנה בבני אדם את ההסכמה למנות לעצמם איש אחד מהם שיעמוד בראשם ויהיה להם למנהיג, והם מצייתים לו ושומעים לקולו למרות שטבע האדם הוא שלא להסכים לדעת הזולת. אבל ההסכמה הזו היא חיונית לקיומה של החברה האנושית ובלעדיה לא היו האנשים מסכימים לבנות מגדל או חומה, ובכל היתה שולטת האנרכיה ועל כך אמרו חז"ל: "הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את אחיו חיים בלעו". המנהיגות היא צורך אנושי, ואליה התכוון יותם במשלו [שופטים ט]: "הלוך הלכו העצים למשוח עליהם מלך", ובמשלו שם הוא מתאר אפשרויות שונות של מנהיגות: יש מנהיג שהוא כזית, התורם למצבו הרוחני של הציבור כשמן המאיר, ויש מנהיג שהוא כתאנה הממתיק את חיי התושבים, ויש מנהיג הדומה לגפן המשמח אלוקים ואנשים, אבל בפועל לא אלו ולא אלו הם השולטים אלא את השלטון תופס האטד, שיח קוצני שאינו תורם דבר לציבור, אלא רק הורס ומכאיב. פעמים שהציבור הוא האשם במנהיגות האטד, שהציבור באיוולתו ממנה את האטד על עצמו, אך פעמים ששלטון האטד הוא עונש משמים על ההתנהלות המושחתת של הציבור, כמו שמובא בב"ק [נב א]: "עיזא דאזלא בריש עדרא" - עז ההולכת בראש העדר (ופרש"י: "יש לבעל העדר עז חריף ודרך העזים להלך בראש, והעדר הולך אחריהם".) "כד רגיז רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא" - כשהרועה רוגז על הצאן מסמא את עיני העז ההולכת בראש (ופרש"י: "לעז המושכת מנקר עיניה ונכשלת ונופלת בבורות והעדר אחריה, כך כשהמקום נפרע משונאי ישראל ממנה להן פרנסים שאינן מהוגנין"). העז העיוורת היא דוגמא למנהיגות כושלת, דוגמא נוספת למנהיגות כושלת הם המרגלים שנשלחו לתור את הארץ.

כשראה משה רבנו שהוא עומד לסיים את תפקידו, הוא מבין שהמנהיג הממשיך אינו מובן מאליו, הוא אינו סומך על הציבור שידע למנות לעצמו את המנהיגות הממשיכה, אבל יחד עם זאת אינו סומך גם על עצמו ואינו נוהג כמו שעשה יעקב לפני מותו שקבע לכל אחד מבניו את תחום תפקידו. אלא הוא מבקש מבורא עולם: "יפקוד ה' איש על העדה", מדוע העביר משה רבנו לבורא עולם את מנוי המנהיג המחליף? חז"ל אומרים [גטין יד א]: "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם". כישלון כזה היה למשה במנוי המרגלים, וממנו נוכח שמשימת מנוי מנהיג גדולה על בשר ודם ואפילו יהיה זה משה רבנו, ועל כן הוא מבקש מהקב"ה שיבצע אותה, ומנין שמשה נכשל במנוי המרגלים? בפירושו לתורה [במדבר יג ב] כותב הרמב"ן שהסכמתו של ה' בעניין המרגלים הייתה רק שישלחו איש אחד איש אחד למטה אבותיו, אבל הקב"ה עצמו לא נקב בשמות האנשים האלה, רק הוא יתברך ציווה למשה: 'איש אחד למטה אבותיו תשלחו' ושיהיו נשיאים, ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם גמלו לנפשם רעה. לפי הרמב"ן האנשים שנבחרו להיות המרגלים נבחרו ע"י משה בלבד. וכאן נשאלת השאלה מה הייתה טעותו של משה? ולכאורה בשעת בחירת המרגלים משה לא טעה שהרי באותה שעה המרגלים היו "כשרים" כמו שפרש"י: "כולם אנשים - ואותה שעה כשרים היו", ואם כך לא הייתה סיבה שלא למנות אותם. ומה שלא הביא משה בחשבון הוא שמנהיג לאחר שהתמנה יכול להפוך את עורו ולומר: ש"דברים שרואים משם לא רואים מפה". ואפילו אם נאמר שמשה כן ידע שקיימת אפשרות כזו, שהרי משה שינה את שמו של "הושע בן נון" ליהושע, וכמו שפירשו: "יה יושיעך מעצת מרגלים", כך שמשה הביא בחשבון אפשרות שיהושע יסחף וישנה את דעתו. והנה למרות שבבחירה משה בחר את הטובים ביותר, אבל במבחן התוצאה הוא נכשל. לכן כשהיה צורך למנות מנהיג חדש לעם ישראל, הפעם אין משה סומך על עצמו לקבוע מיהו המנהיג אלא מבקש מהקב"ה: "יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, ואשר יוציאם ואשר יביאם, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה". כמו שמובא במדרש: "יפקוד ה' איש על העדה - כיון ששמע משה שימות, התחיל לבקש רחמים על ישראל, שייתן להם רועה שיהיה לו רוח לסבלם, והתחיל ואמר ריבונו של עולם אתה יודע כל רוחות של בני אדם, מי הוא סבלן, ומי הוא רגזן, אתה פקוד איש על העדה אשר יצא לפניהם במדבר, ואשר יבא לפניהם לעשות כל צרכם, ואשר יוציאם בזריזות, ואשר יביאם בתפילותיו".

דוגמא נוספת לאפשרות של כישלון בבחירת מנהיג לעם ישראל מוצאים אנו אצל שמואל כשנצטווה למצוא מחליף לשאול, גם שמואל אעפ"י שהוא עצמו היה כולו מסור לעם ישראל, ואפילו חמור אחד לא לקח מהם, טעה בבחירת המנהיג ומחליט שאליאב הוא שיהיה המנהיג מפני שהיה יפה מראה וגבה קומה, וכאן הקב"ה העמידו על טעותו ואמר לו: האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב. גם היום זקוקים אנו לבקשתו של משה: "יפקוד ה' אלוקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם", וכמה שבקשה כזו היא נכונה בכל דור ודור, בדורנו היא נחוצה ביותר, ואנו תפילה שהקב"ה יזכנו לכך במהרה בימינו. ■

והוא לא היה

/ הרב איתמר הרשקו

כאשר בנות צלפחד עומדות בכניסה לבית המדרש ומבקשות לשמוע מהו משפט הנחלה לו הן זכאיות, הן מדגישות באזני כל הנמצאים שצלפחד אביהן מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח.

הבנות אמנם מסבירות שצלפחד אביהן מת במדבר במה שנשמע כמוות השונה משאר מתי המדבר, אך לא מפורש מהו אותו חטא שגרם לו למות.

מכיוון שהתורה מייחסת את הבנות יחד עם אביהן והאבות שקדמו לו עד למנשה בנו של יוסף הצדיק, אין זה בא אלא כדי לפרש שכשם שיוסף היה צדיק כך כל התולדות שהתייחסו עמו באותו המקום[1]. ומשכך צלפחד נמנה גם כן בכלל הצדיקים.

במסכת שבת מגלה לנו ר"ע שצלפחד היה המקושש ורבי יהודה בן בתירא סובר שהוא היה מהמעפילים[2]. ואילו בזוהר[3] נאמר שהוא היה מאלו שדברו על משה ולכן הוא נענש במיתה.

כשר"ע דרש זאת על צלפחד אמר לו רבי יהודה בן ביתרא- אם התורה כיסתהו למה גילת, ואם אין בו חטא זה יש בדבר משום הוצאת לעז על אותו הצדיק.

פרשת המקושש הייתה בשנה הראשונה לצאת ישראל ממצרים ואילו המעפלים בקשו להעפיל רק בשנה השנייה לאחר חטא המרגלים.

אך הבנות מעלות עניין נוסף שהיה באביהן- ובנים לא היו לו.

וזאת למרות שלאחר מתן תורה זכו כל ישראל שיוולד להם בן זכר, ישנם שניים המוזכרים בפרשה שלנו, שלא זכו לכך.

צלפחד שקושש עוד לפני מתן תורה הושם במשמר עד אשר פורש מה דינו כשנה אח"כ. וכך לאחר שכל ישראל שבו לאהלים אחרי מתן תורה וזכו להוליד בן זכר, נשאר צלפחד בבית הכלא ולכן לא נולד לו בן.

וביחד עמו נשאר גם יהושע בן נון בסמוך להר סיני כשלא שב לאהלו, ואכן כשמשה יורד מן ההר רק יהושע פוגש בו. מכיוון שהוא נשאר בהר אשתו לא התעברה בבן זכר וליהושע הייתה רק בת[4].

כבר בארנו בפרשת בהעלותך שהמעשה של מקושש העצים נעשה כדי להראות את החשיבות שבשמירת שבת ובזה אף טמון הפתח לכניסה לארץ והורשתה.

מכיוון שצלפחד היה מבני יוסף שחיבבו את הארץ, הוא הטמיע בבנותיו את החשק והרצון להיכנס לארץ.

וכך גם עשה כשקושש עצים ומסר עצמו למען כלל ישראל[5].

אך לפני שצלפחד קושש עצים הוא יצא ממצרים יחד עם בני אפרים, שלושים שנה קודם שבא משה וגאל אותנו.

בני אפרים שהעפילו אז לעלות לארץ נהרגו כולם ע"י אנשי גת, ואפרים שעוד חי אז בכה על מותם[6]. לעומתם, צלפחד לא מת וחזר למצרים.

בני אפרים יצאו ממצרים בעקבות נבואת שקר שניבא נון שהיה משבט אפרים, שמונים ושש שנים קודם יציאת מצרים- כשהכריז שנגלה אליו הקב"ה ואמר לו להוציאם ממצרים[7], ולאחר דבר זה התחיל השעבוד של המצרים כלפי כל ישראל הנותרים.

הנה כי כן, המעפילים הראשונים פעלו כפי המעפילים השניים- עברו על דברי משה וניסו לעלות בחזקה לארץ.

אך רק בני אפרים נענשו במיתה מכיוון שמגמת יציאתם הייתה נגד רצון ה' להשלים את ארבע מאות השנים במצרים, ואילו צלפחד שביקש להיכנס לארץ מרוב חביבותה בעיניו, היה לו דבר זה כשגגה היוצאת מפי השליט ולא נפרע ממנו על כך.

לאחר יציאת המעפילים השניים שהמרו גם כן את דברי משה, הוכשרה השעה להיפרע מצלפחד על חטאו, ונאמר לישראל לסקול אותו על חילול השבת שעשה. ובזה ראו כולם שהיא, לא תצלח. היינו כשמבקשים ישראל לפעול שלא כפי נבואת משה הדבר לא יעלה יפה.

כנגד זה בקשו בנות צלפחד לומר כעת- "והוא לא היה" בעצת המרגלים, שחטאו של צלפחד היה אישי ולא מתריס כנגד משה. והראיה לכך, שדווקא כיסופיו לארץ הביאו את בנותיו לדרוש חלק ונחלה בארץ, שלא כמו הגברים שהתלוננו תדיר מדוע הוצאו ממצרים.

זכות חיבוב הארץ שהטמיע צלפחד בבנותיו, הביאה אותן לידי כך שהן ראו מה שלא ראה משה[8]- פרשת הנחלות.

1 - "למשפחת מנשה בן יוסף" - למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ שנא' (בראשית נ) והעליתם את עצמותי וגו' ובנותיו חבבו את הארץ שנאמר תנה לנו אחוזה וללמדך שהיו כולם צדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח הרי זה צדיק בן צדיק- רש"י במדבר כז, א

2 - ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר (במדבר טו, לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר (במדבר כז, ג) אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק... אלא מהיכא הוה (במדבר יד, מד) מויעפילו הוה- שבת צו:

3 - ובגין דחב במדבר במלולא לגבי משה- הכתב והקבלה במדבר כז, ג

4 - מגילה יד:

5 - תוס' ב"ב קיט.

6 - וזבד בנו ושותלח בנו ועזר ואלעד והרגום אנשי גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם. ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו- דברי הימים א ז, כא- כב

7 - "רבי אליעזר אומר, כל אותן השנים שהיו ישראל יושבין במצרים, היו יושבין בטח ושאנן, עד שבא נון מבני בניו של אפרים ואמר נגלה אלי הקב"ה להוציא אתכם ממצרים"- פרקי דר"א פרק מח

8 - "כן בנות צלפחד דברת" - כתרגומו יאות כך כתובה פרשה זו לפני במרום מגיד שראתה עינן מה שלא ראתה עינו של משה- רש"י במדבר כז, ז

סיפור לשבת

חפיסת שוקולדים בתמורה לווילה

סיפר הרב חנניה צ/ולק שליט"א, יו"ר עזר מציון":

הסיפור התרחש בערוב ימיו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל. באחד הימים חש רבנו שלא בטוב, ולפתע פתאום קרס ארצה והתעלף. בני הבית הנחרדים מיהרו להזעיק את כוחות ההצלה. למרבה הנס, באותה עת היה אחד מאנשי ה'הצלה' בסמיכות לבית, האיש רץ כחץ מקשת לבית רבנו והחל להנשימו ולהעניק לו עזרה ראשונה, עד אשר בחסדי שמים הצליח להחזירו לארץ החיים. נס של ממש היה זה, כי אילו נאלצו לחכות עד הגעתם של כוחות ההצלה, סביר להניח שהיה זה מאוחר מדי... הרחוב החרדי היה כמרקחה והכל שחו אודות איש ההצלה, אשר זכה להציל את פאר הדור. התגלגלו הדברים עד מעבר לאוקיינוס והגיעו לאוזניו של יהודי עשיר, מולטי מיליונר, שלא חשב פעמיים: האיש התיישב, כתב המחאה בנקאית על סך... מיליון דולר, ושיגרה למציל הרב, תוך שהוא מצרף מכתב בקשה בו הוא מתחנן כי יאות למכור לו את מצוות ההצלה תמורת ההמחאה המצורפת. המכתב הגיע ליעדו, ומבוכה עצומה פשתה בליבו של המציל. מאז ומעולם היה מצבו הכלכלי צר ודחוק; דירה לא הייתה לו, ואף לא פרנסה מסודרת. לא ירחקו השנים וילדיו יגיעו לפרקם, ואין לו אף כדי תשלום לשדכן... סבר הוא כי מהשמיים הגיעה ישועתו הפלאית לחלצו ממצרו. ובכל זאת, לא מלאו ליבו למכור זכות נשגבה ונדירה זו. בצר לו החליט לפנות לפוסק הדור בכבודו ובעצמו, לדעת מה יעשה. נכנס אל הקודש פנימה ותיאר לרב אלישיב זצ"ל את מצבו הכלכלי הדחוק ואת גודל ההצעה המפתה. שמע הרב אלישיב, והמשיל משלו: "היה פעם גביר גדול שנפטר והשאיר אחריו יורש יחיד - ילד קט בן ארבע שנים. הילד ירש את הרכוש הרב של אביו, את הווילה המפוארת ואת שאר הנכסים ושכיות החמדה. יום אחד הגיע אדם אחד' ובמתק לשון פנה אל הילד: 'ראה, ילדי: יש לי קופסה מלאה בשוקולדים ובכל מיני מגדים. אתה מוכן להחליף את הווילה ושאר הרכוש שירשת מאביך, תמורת השוקולדים והממתקים שלי?' ענה הילד: 'ודאי, מה השאלה? מי צריך את הווילה בכלל? אני רוצה ממתקים! אני רוצה שוקולדים! אני רוצה גלידות ופלאפל! אני רוצה ליהנות!'" סיים הרב אלישיב זצ"ל ואמר: "דע לך, כי ההבדל בין מיליון הדולרים שמציעים לך עבור המצווה שעשית, הוא גדול הרבה הרבה יותר מההבדל שבין קופסת הממתקים לווילה. זה רוחניות! זה נצחיות! נצח נצחים! ואין שווה למכור מצוה זו בעד כל הון שבעולם!"

(ברכת דוד)

"השיעורים המושלגים"

ברגשות ערגה והתרפקות היה רבי וועלוול אידלמן זצ"ל מספר אודות עיירת הולדתו, בריסק. אחד מסיפוריו, הוא הסיפור על ה"שנייער שיעור" (השיעור המושלג) של ר' חיים הלוי מבריסק זצ"ל, שבתקופת כהונתו כראש הישיבה היה מוסר שיעורים לבני הישיבה. שיעוריו אלו כונו בשם "השיעורים המושלגים" וכל זאת משום מעשה שהיה: פתיתי שלג צחורים ריחפו בחללה של וואלז'ין זה היום השלישי ברציפות. היה זה חורף קשה ביותר. אותו היום היה רבי חיים אמור למסור את שיעורו בהיכל הישיבה. לשם כך, נשלח עגלון הישיבה המנוסה על מזחלתו, כדי להסיע את רבי חיים אל הישיבה. בשעה היעודה המתין העגלון לרבי חיים, כשהוא חבוש בבגדים חמים מכף רגל ועד ראש. רבי חיים, עטוף גם הוא מכף רגל ועד ראש, עלה אל המזחלת, והעגלון הניף את שוטו אל על. הסוסים הכירו את הדרך אל הישיבה, כפי שהכירו את הדרך אל האורווה. כעבור זמן קצר, משהגיעו אל היעד, עצרו הסוסים ממרוצתם. העגלון רקע ברגליו והמתין ביראת כבוד שראש הישיבה יקום מן המזחלת. משלא חש העגלון בתנועה כל שהיא, פתח מעט את צעיפו, והפנה את ראשו לאחור, תוך שהוא אומר: "רבי, הגענו, כבודו יסור אל היכל הישיבה". משלא נענה, הסתובב העגלון במלוא גופו המסורבל והעטוף בבגדים חמים, אך לתדהמתו המושב האחורי של המזחלת היה ריק! בדק העגלון לבדוק סביבות המזחלת, שמא יבחין בפסיעות המוליכות ממנה אל הישיבה,

המשך בעמוד הבא...

אולם השלג סביב המזחלת היה צח ומושלם. המום ונסער שיחזר העגלון את מאורעות הדקות האחרונות. משהיה בטוח שרבי חיים עלה על מזחלתו, פנה להיכל הישיבה וביקש את עזרת התלמידים. הללו פשטו על הדרך המובילה אל הישיבה. זוגות זוגות בוססו התלמידים בשלג, כשעיניהם בולשות כל בור ותעלה. לפתע, הבחין תלמיד בעל עיניים חדות בגבשושית שלג המתנועעת קמעא. לתדהמת התלמידים לא היה גבול; רבם הדגול שרוע היה על השלג מלוא קומתו. עיניו עצומות ומצחו חרוש הקמטים הוגה וחושב, והוא כלל אינו שם לב היכן הוא נמצא! ביראת כבוד מהולה בחשש הרימו התלמידים את רבם, הושיבוהו על המזחלת והובילוהו אל היכל הישיבה. התברר, כי באחד מעיקולי הדרך נפל הגאון מהמזחלת, אך עקב עיונו המעמיק בסוגיה עליה עמד למסור שיעור לבני הישיבה, הוא לא שם לב למה שאירע עמו, והמשיך להיות שקוע בשרעפיו, כשהוא שרוע על הקרקע ופתיתי שלג מכסים אותו... מאותו יום ואילך ניתן לשיעוריו שם חדש: "השיעורים המושלגים"...

שביבים / שאול שיף

האם מותר לאדם להעביר לחברו את המספר שלו בתור?

פעמים רבות קורה שאדם מגיע לבנק או לדואר, לוקח מספר וממתין לתורו, וכשרואה שההמתנה מתארכת ואין עתותיו בידו - הוא נמלך ומחליט לוותר על תורו ולדחות לפעם אחרת את הסידורים הנחוצים לו. ונשאלת שאלה, האם מותר לאדם שהגיע אחריו להשתמש במספר שלו, וזה בשני אופנים: א. אם הניח את המספר שלו על השולחן והלך, ומצא מישהו את הפתק - האם מותר להשתמש בו. ב. אם פגש את חברו, ומסר לו הפתק כדי שישתמש בו, האם מותר לו לקבל ממנו. תשובה: רבי חיים קנייבסקי שליט"א חילק בין שני המקרים: אם מצא את הפתק על הדלפק - אסור לו להשתמש בו, כי ברגע שהניח זה את המספר והלך - זכו כל הממתינים בתור שלו שיתקצר תורם במספר אחד, ולא יצטרכו לחכות לו, ושוב אין אחר יכול לזכות במספר זה. אבל, אם מסר את הפתק לחברו, הרי לא הפקירו מעולם, ולא זכו בו האחרים, ומותר לחבר להשתמש במספר שקיבל.

וכן הסכים רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, והוסיף: כיום ישנם מקומות רבים בהם כדי לקבל מספר לתור - יש להקיש את מספר תעודת הזהות של המבקש, כך שכשמגיע תורו - נמצאים כבר כל פרטי החשבון לפני הפקיד, ונחסך זמן יקר מכל הממתינים. במקרה כזה, אין אדם רשאי למסור את המספר שקיבל לחברו, שהרי זה על חשבון אחרים, וגורם עי"ז עיכוב לכולם, שהרי כשייגש זה לפקיד, יצטרך הפקיד להתמהמה עד שיעלה את פרטי החשבון שלו לפניו. ורבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמר שמהדין חילוק זה נכון, ואם מסר לו חברו את המספר שלו - מותר לו להשתמש בו, ומ"מ אין ראוי לנהוג כן, אלא ימתין לתורו עם כולם. וכ"ש באופן השלישי שהזכיר הגר"י זילברשטיין שליט"א, בוודאי יש לחוש ולא ליטול את המספר מחברו. ואילו רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שגם במוצא פתק - זכה בו, וידו על העליונה ויכול להשתמש בו. ורבי נפתלי נוסבוים שליט"א אמר שהנהלת הבנק שקובעת את סדרי ניהול הבנק, היא הקובעת גם בעניין זה, וצריך לשאול לדעתם אם מרשים להעביר מספר מאחד לחברו, או שהמספר הינו אישי, ובלא זה אסור להעביר מספר, ו'שב ואל תעשה' עדיף ('וישמע משה').

כשהאדמו"ר מטייל

לפני כמה שבועות נפגש מרן האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א - על ישראל הדרתו בקרית וויז'ניץ -עם ראש ממשלת מדינת ישראל, ולדבר עמו אודות ענין אחד חשוב מאוד שאת תוכנו לא גילה הרבי לאף אחד. סיפר נכד הרבי, שבשבת קודש שלאחר מפגש זה, סעד עם זקנו הרבי שליט"א את סעודת שב"ק, וסיפר לזקנו, שבחוץ לארץ יש פשקווילים וכתבי פלסתר נגד הרבי על זה שנפגש עם ראש ממשלת הכופרים, ומוחים שם במחאה נמרצת נגד הרבי. כששמע הרבי את דבריו, אמר לו "אזוי?! תביא לי את הפתק, גם אני רוצה לחתום"... (נ.ב. אולי כוונת הרבי, שבאמת אסור להיפגש עם אדם רשע, ברם יש מצב של "עת לעשות לה' הפרו תורתך", ואלה - שלא ידועה להם סיבת הפגישה - הם צודקים בדבריהם...)

בענין זה סיפרו לי עוד סיפור נפלא, שבעת שיצא הרבי מבית הנופש שבחצור כדי לנסוע להיפגש עם ראש הממשלה, אמר הרבי לאחד המשמשים בקודש שנשאר בבית, שאם מתקשרים ושואלים היכן הרבי, יאמר "ער איז געגאנגען פאר א שפאציר" [הוא הלך לטיול קצר]. הרבי נסע מביתו, והמשב"ק הלך לישון. בשעה מאוחרת בלילה, בערך בשעה שלש ושלושים לאחר חצות הלילה, חזר הרבי למעונו. כשנכנסו לבית, סיפר הנה"ח ר' יעקב אדלר הי"ו - שהתלווה אל הרבי לביקור הזה - שהם חוזרים כעת מביקור בבית ראש הממשלה. המשב"ק השתומם מאד, והגיב בתמיהה, שלפני שיצא הרבי מן הבית, אמר לו שהוא "הולך לשפאציר". ר' יעקב לא האמין למה שאוזניו שומעות, ובקול מלא התרגשות אמר שיש לו דבר נפלא לספר, וכך סיפר ר' יעקב: הנה, בעת שהגיעו בחזרה מן הביקור, ועמד הרבי להיכנס לתוך הבית, עצר הרבי לרגע, והורה לו

לנסוע לאיזהו מקומן. כשהגיעו למקום הזה, יצא הרבי מן האוטו, ואמר שהוא צריך ללכת לשפאציר, והרבי, אף שהיה בחוסר כח ממש, בכ"ז הלך לשפאציר כעת באישון לילה. האמת היא - אמר ר' יעקב - שהיה זה לפלא בעיני, למה זה דחוף ללכת לשפאציר בשעה מאוחרת כזאת, אמנם כעת אני מבין, שהלא הרבי הוציא מפיו שהוא "הולך לשפאציר", אז צריכים לקיים "מוצא שפתיך תשמור" (דברים כ"ג, כ"ד)...

(מתוך 'נועם שיח' מכון 'אפריון לשלמה')

חסד של אמת

רבי חיים סופר, מגדולי צדיקי הונגריה בדורות הקודמים, עלתה בו תשוקה עצומה, לקיים חסד של אמת! נו, כיצד מקיימים 'חסד של אמת'? כמובן, חסד עם מתים, קבורה, טהרה וכל היוצא בזה... אבל, מה לעשות, הרי לא לכל אחד זה מתאים, לא כל אחד מסוגל נפשית להתעסק עם נפטרים... מצד שני, הוא כל כך רוצה לגמול חסד של אמת!

פתאום נצנצה בו ההבנה, שלגמול חסד עם מתים, אינו דווקא כלפי מתים שוכני עפר... ישנם כל כך הרבה אנשים שמסתובבים בינינו, אבל משהו בתוכם מת, כבוי... עם המתים הללו יגמול חסד!!

וכך עשה, הוא חיפש דווקא את האנשים הכבויים, דיבר איתם, החיה אותם, נכנס עימם למקומות החשוכים, נתן גב, תמך, עודד, האיר פנים, זרק מילה טובה... ובזה, קיים רבי חיים סופר, את המצווה של 'חסד של אמת'...

(נקודות של אור - ספינקא)

פסקי ביה"ד לענייני רפואה

בית הדין לענייני רפואה של הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א, מגדולי הפוסקים ורב מערב העיר בני ברק, יוצא בפסק, כי אין לבצע בדיקת קורונה בימי שישי מחשש לחילול שבת, חוץ מאלו המוגדרים בקבוצות הסיכון, וכן לא לענות לטלפון בשבת אלא באישור מיוחד ממורה הוראה. עם זאת מבהירים בבית הדין: "אלו החשים בתסמינים כלשהם, צריכים לשהות בבידוד!".

הדיינים כותבים: "הננו לעורר בזה, כי על פי דעת תורה, יש להימנע מלבצע בדיקות בימי שישי, בכדי למנוע חילול שבת שלא לצורך, למעט אלו הנמצאים בהגדרה של 'קבוצות סיכון', מבחינת הגיל, ואו המצב הבריאותי, באם ישנה הוראה אחרת מרופא, לאלו שאינם בקבוצות סיכון, יעשו שאלת חכם".

עוד פוסקים הדיינים: "כמו כן, אין לענות בשבת לשיחת טלפון, אלא בהוראה אישית ומיוחדת מרב או מורה הוראה מוסמך. הנהלת קופות החולים התבקשו, לתגבר בימי ראשון את מערך הבדיקות באופן נרחב, לרווחתם של ציבור החרדים לדבר השם שומרי תורה ומצוות". "בהזדמנות זו", הטעימו הדיינים, "נדגיש כי אלו החשים בתסמינים כלשהם, צריכים לשהות בבידוד עד לבירור מצבם הבריאותי".

לאחרונה, לאחר התייעצות עם אנשי רפואה מומחים, פסקו רבני בית הדין כי אין לעשות בדיקת קורונה בטרם התסמינים קיימים לכל הפחות 84 שעות ברציפות. פסק הלכה זה מגיע בעקבות הבהלה הגדולה סביב ההדבקה בנגיף הקורונה כאשר רבים ממהרים ללכת ולערוך בדיקה לגילוי הנגיף. כך על פי המכתב שפרסמו חברי בית הדין נכתב: "לאחר התייעצות ובירור עם אנשי הרפואה, אודת אלו החוששים לשלום בריאותם, וחשים שלא בטוב, ושאלתם בפיהם האם עליהם להיבדק בהקדם, מחשש הדבקה בנגיף רח"ל. הננו להבהיר בזאת, כי אין לפנות לבדיקה אלא לאחר 84 שעות לכל הפחות, שבהם חום גופם הינו מעל 83 מעלות, או מתחילת הסימפטומים".

כמו כן מוסיפים חברי בית הדין כי בשעות בהן מופיעים התסמינים, עליהם לשהות בביתם, ויזהרו מלגשת בקרבת אנשים, וכן לא ילכו לבית הכנסת ולשאר מקומות ציבורים.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net